

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2002 Genel Seçimlerindeki AB Söylemi: Dilbilimsel Söylem Analizi

EU Discourse of the Justice and Development Party in 2002 General Elections: A Linguistic Discourse Analysis

Dursun KARAKAYA*, Mutlu ER**

Öz

Bu çalışma Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) 2002 genel seçimlerinde Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği konusunda takındığı tavır ve oluşturduğu söylemin dilbilimsel söylem analizi yoluyla çözümlenmesi amaçlamaktadır. Çözümleme yapılırken Dusseldorf Okulu/Ekolü olarak da bilinen yöntem temel alınmıştır. Buna göre parti programı, seçim bildirgesi ve belirlenen ulusal gazetelerden elde edilen derlem; söz varlığı, metafor konsepti ve gerekçelendirme (Alm: Lexik-Metaphorik-Argumentation) boyutlarıyla ele alınmış ve incelenmiştir. Uygulanan metodoloji bakımından bu çalışma, daha çok eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelen siyasi söylemlerin çözümlenmesinde nispeten özgün bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Özellikle Dusseldorf Ekolü'nün geliştirdiği, yukarıda belirtilen üç aşamalı inceleme modelinin Türkiye'deki politik söylem üzerine bu anlamda ilk defa uygulandığı söylenebilir. Yapılan inceleme ortaya koymuştur ki AKP, içinden geldiği Millî Görüş geleneğinin aksine Türkiye'nin AB üyeliği konusunda oldukça pozitif bir tavır içindedir ve bu tavrını hem söz varlığı hem oluşturduğu metafor konseptleri hem de sunduğu çok çeşitli argümanlarla gerekçelendirmiştir.

Anahtar sözcükler: AKP, AB söylemi, dilbilimsel söylem analizi, Dusseldorf ekolü, 2002 seçimleri.

Abstract

This study aims to analyze the attitude and discourse of the Justice and Development Party (Tur. Adalet ve Kalkınma Partisi, AKP) towards Turkey's EU membership in the 2002 general elections through linguistic discourse analysis. The method, also known as the Dusseldorf School, was taken as the basis for the analysis. In accordance with this; the party program of AKP, the election manifesto and the corpus obtained from the determined national newspapers were discussed and analyzed in terms of vocabulary, metaphor concept and argumentation (Ger: Lexik-Metaphorik-Argumentation). In terms of the methodology applied, this study presents a relatively unique approach to the analysis of political discourses, which are mostly examined by the method of critical discourse analysis. It can be said that the above-mentioned three-stage analysis model developed by the Dusseldorf School was applied for the first time in this sense in Turkey. The study revealed that the Justice and Development Party has a very positive attitude towards

* Öğr. Gör., Anadolu Üniversitesi, YDYO. E-posta: dursunkarakaya@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0958-6859

** Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü. E-posta: mutluer@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8703-2114

Turkey's EU membership, contrary to the tradition of National View (tr. Millî Görüş) it has come from. And he justified this attitude with both the vocabulary and metaphor concepts he created and the various arguments he presented.

Keywords: AKP, EU discourse, linguistic discourse analysis, Dusseldorf school, 2002 elections.

Giriş

Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Avrupa Birliği Serüveni

Avrupa'nın büyük bir bölümünün yerle bir olduğu II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Avrupa'da barış en çok arzulanan durum olmuştur. Savaşın sonra süregelen karşılıklı güvensizlik nedeniyle, enerji ve silah anlamına gelen kömür ve çeliğin kullanımının ülkelerin ortak kontrolüne alınması büyük önem taşıyordu. Kömür ve çelik endüstrileri arasında karşılıklı bağımlılık yaratmak amacıyla, altı Avrupa ülkesi (Almanya, Belçika, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda) bugünkü Avrupa Birliği'nin temelini oluşturan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu (AKÇT) kuran antlaşmayı imzaladı (bkz. EGKS, 1951). Yine aynı saiklerle 1957 yılında bu devletler arasında Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (Euratom) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kuruldu (EWG, 1957). 1965 yılında imzalanan Brüksel Antlaşması ile bu iki topluluğun birleşmesi ve oluşan iç pazarın ekonomik olarak tüm ülkelere sağladığı faydalar topluluğun genişleme kararı almasına neden oldu. İlk olarak 1973'te Danimarka, İngiltere ve İrlanda'nın katılımıyla genişlemeye başlayan topluluk bugün 27 üyeli bir birlik halini almıştır.

Türkiye 1959'da AET'ye iş birliği talebinde bulunmuş ancak bu talep, AB üyeliği serüveninin ilk resmî belgesi olan 1963 Ankara Anlaşması ile kabul edilmiştir (Steinbach, 1996, s. 91). Daha çok ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesini ve bir süreç planlaması sonunda gümrük birliğinin kurulmasını amaçlayan Ankara Anlaşması sonrasında 1996 yılında Türkiye ve AB arasında Gümrük Birliği yürürlüğe girmiştir. Ticari ve ekonomik iş birliğine yönelik bu gelişmelerin ardından da 1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin tam üyelik için aday ülke statüsü kazandığı açıklanmıştır (AB Konseyi, 1999). Adaylık statüsü önemlidir, çünkü bu süreçte ekonomik ilişkilerin yanı sıra siyasi ve kurumsal ilişkiler en üst düzeye çıkmakta, aday ülkenin uyum sürecinde yerine getirmesi gereken fasılların yapılandırılması için birlik tarafından mali ve eğitsel destekler verilmekte, kısmi de olsa entegrasyonu destekleyen program ve uygulamalar yürürlüğe konmaktadır.

Adaylık sürecinde esasen AB mevzuatı aday ülkenin hukuk sistemine entegre edilmelidir, bu yüzden oluşturulmuş 35 fasıl mevcuttur. Her fasıl için tarama, açma ve geçici kapatma aşamaları söz konusudur. Eğer aday ülke tüm fasıllarda geçici kapatma aşamasına geçmişse, durumu Avrupa Konseyi'nin raporu ve olumlu görüşü ile Avrupa Parlamentosu'nda görüşülür ve üye olarak katılımı sağlanır. Türkiye 35 fasıldan şu ana kadar yalnızca bir tanesinde, 25 numaralı Bilim ve Araştırma faslında, üçüncü aşama olan geçici kapatma aşamasına gelmiştir¹. Diğer aday ülkelerle kıyaslandığında sürecin çok yavaş ilerlediğini ve çoğu zaman tıkanıp söylemek yanlış olmaz. Bunun “görünürdeki” en büyük sebeplerinden biri Türkiye'nin ülke olarak tanımadığı Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin 2004 yılında AB üyesi olması ve AB'nin 2005 yılında yayınladığı bildiriye “tüm AB Üyesi ülkelerin tanınması[nı], katılım sürecinin zaruri bir parçası” olarak deklare etmesiyle oluşan paradoksal durumdur (AB Başkanlığı, 2020, s. 9).

Bunun dışında, AB'yi ilgilendiren kararlar genellikle AB Parlamentosu'nda ve AB Konseyi'nde nitelikli çoğunlukla alınsa da aday bir ülkenin birliğe katılımı söz konusu olduğunda tüm üye devletlerin, katılımı oybirliğiyle kabul etmesi şartı vardır. Fransa'nın ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin bazı müzakere fasıllarına koyduğu ve fasılların açılmasını engelleyen siyasi blokajlar da Türkiye'nin AB üyeliğinin önündeki aşılması gereken büyük engeller gibi görünüyor.

Tüm bu siyasi olumsuzluklara rağmen 1999'da kazanılan adaylık statüsünün ardından müzakerelerin başlaması ve fasılların taranması/açılması Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) döneminde olmuştur. Partinin AB'yi “hristiyan birliği” olarak niteleyen bir gelenekten geldiği düşünüldüğünde, konu özellikle araştırmaya değer bir nitelik kazanmaktadır (bkz. Refah Partisi, 1995, s. 29).

¹ Katılım müzakerelerinde fasıllar ve hangi fasılın hangi aşamada olduğu hakkında son durum için bkz: https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/katilim_muzakerelerinde_mevcut_durum_karti-08072019-tr.pdf

Adalet ve Kalkınma Partisi

AKP temelde islami bir siyasal hareket olan Millî Görüş geleneğinin temsilcisi sayılan Millî Nizam, Millî Selamet, Refah ve Fazilet partilerinin devamı olarak değerlendirilebilir. Ancak aynı gelenekten gelen ve AKP ile aynı yıl kurulan Saadet Partisi, gelenek içinde farklı fraksiyonların da varlığının bir kanıtı niteliğindedir. Saadet Partisi gelenekçi kanadı temsil ederken AKP yenilikçi kanadın temsilcisi olmuştur. Bu yenilikçi yaklaşım partinin kurucularından ve uzun süre başkanlığını yapmış olan Recep Tayyip Erdoğan tarafından “Biz Millî Görüş gömleğini çıkardık. Geçmiş unuttun, yeni bir partiyiz.” şeklinde ifade edilmiştir (Milliyet, 2003). İslamcı ve Millî Görüşçü çizgiye karşı koyulan bu mesafe, batı tipi liberal demokratik modele de bir yakınlaşma anlamı taşımaktadır. Bu tip modellerde öne çıkan ‘katılımcılık’, ‘çoğulculuk’, ‘demokratik hak ve özgürlük’, ‘serbest piyasa’, ‘piyasa ekonomisi’ gibi kavramlar, AKP’nin kuruluşunda “Kalkınma ve Demokratikleşme Programı” adıyla açıkladığı parti programında sıklıkla yer almaktadır. Parti programda kendisini “eski siyasi akla dayanan ayrışmaları redde[den], demokrasiye inanan, insan hak ve özgürlüklerine saygılı, çoğulcu değerleri benimsemiş, ahlaki ve insani duygulara sahip, piyasa ekonomisine bağlı” insanlardan oluşan bir parti olarak tanımlamıştır (AKP, 2002b, s. 115). Bora (2002) AKP’nin bu değişiklik iddiasını islamcılığın sistem-dışı kuramsal söylemini sistem-içi muhafazakâr söyleme dönüştüren bir “ileriye doğru kaçma” hareketi olarak tanımlar. Bu kaçma ya da kopuş ile islami muhalefet siyasal düzenin önemli bir parçası olmuştur. Ancak Tuğal, “AKP’nin [muhafazakâr] islamcı bir parti olmadığını tam aksine neo-liberal[...]” bir model takip ettiğini vurgulamıştır (akt. Ülger, 2017, s. 620). Türkiye’nin AB üyeliği konusunda da Bora’nın sözünü ettiği kopuş ve Tuğal’ın sözünü ettiği neo-liberalleşmenin izlerini görmek mümkündür. Refah Partisi (1995, s. 29) 1995 seçim beyannamesinde Avrupa Birliği’ni bir “hristiyan birliği” olarak tanımlayıp Türkiye’nin AB’ye değil “Dünya Müslüman Ülkeler Birliği”ne ait olduğunu belirtirken, AKP 2002 seçim beyannamesinde Türkiye’nin AB’ye tam üyeliğini desteklediğini bildirmiş ve bunu da daha çok ekonomik açıklamalarla gerekçelendirmiştir (AKP, 2002, s. 13ff). Ayrıca uluslararası boyutta gericilikle bağdaştırılan İslamcı bir parti olarak yaftalanmaktansa, demokratik liberal modele yakınlaşarak ABD’nin ve Avrupa devletlerinin desteğini almak iktidara gelmek açısından da önemlidir (krş. Kaygusuz, 2009). Bu açıdan AB üyeliğine yönelik alıtacak adımlar AKP için ‘Millî Görüş Gömleği’nden sıyrılmanın anahtarı gibidir.

14 Ağustos 2001 yılında kurulan AKP 2002 yılında girdiği ilk seçimden itibaren girdiği tüm seçimlerde birinci parti olmuş, 20 yılı aşkın bir süredir de çoğunlukla tek başına iktidar olmayı başarmıştır. Tüm bu süreç boyunca da doğal olarak ülke gündeminin ve hemen her konuda oluşan söylemlerin oluşturucusu ve besleyicisi konumunda bulunmuştur. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği söylemi de bu süreçten bağımsız değildir.

Bu veriler ışığında, çalışmada kuruluş yılı olan 2002 yılı itibarıyla AKP’nin AB üyelik söylemi dilbilimsel söylem analizi (DSA) yöntemi ile analiz edilecektir.

Söylem ve Söylem Analizi

Söylem; sosyolojiden dilbilime, siyaset biliminden psikolojiye pek çok farklı disiplinde üzerine araştırmalar yapılan bir kavramdır. Her disiplin söylem ve söylem analizi konusunda kendi teorik yaklaşımını geliştirirken ortaya pek çok söylem tanımı da çıkmıştır. Öyle ki kavram artık gündelik hayatta kullanılan basit bir konuşma hatta tek bir kelimenin tanımı olarak bile kullanılmaktadır (Keller, 2011, s. 13). Fransız sosyolog Michel Foucault söylemi “uzmanlaşmış bilginin kurumsallaştırılmış ifade biçimleri” olarak tanımlar (akt. Metzler, 1990, s. 103). Sözü edilen bu ifade biçimleri yani söylem ile de bireyin ya da toplumun davranışları belirlenir, kimliklendirilmesi/dışlanması sağlanır. Bu tanıma göre söylem analizi, söylemin içinde olduğu sosyal bağlam ve kurallar sisteminin çözümlenmesidir. Bu yaklaşım söylem analizine yönelik iki temel yaklaşımından birini oluşturur. Buna göre söylem gücün/erkin ortaya konulması ve norm oluşturmaktır, burada dil ve metin gerçekliğin inşa edildiği söylem enstrümanlarıdır. Diğer temel yaklaşım ise metni, “analiz edilerek yeniden yapılandırılabilir belirli tarihsel düşünme biçimlerinin bir ifadesi” olarak görür (krş. Jäger, 2015, s. 21). Bu yaklaşımda da amaç metnin gerçeklik üzerindeki etkisini bulmak değil, zaten var olan gerçekliğin metinlerde nasıl karşılık bulduğunu analiz etmektir.

Söylem analizi konusunda benzer bir ayrım yapan Fairclough yaklaşımları “eleştirel [olan]” ve “eleştirel olmayan” olarak ikiye ayırır (Fairclough, 1992, s. 12). Bu ayrıma göre de eleştirel yaklaşımlar, söylemin iktidar ve ideolojik ilişkiler tarafından nasıl şekillendirildiğini ve söylemin toplumsal kimlikler, toplumsal ilişkiler, bilgi ve inanç sistemleri üzerinde ne gibi yapıcı etkileri olduğu ile ilgilenir. Eleştirel olmayan yaklaşımlar ise söylemsel pratikleri daha çok metin analizine ve dile odaklanarak betimler. Bu nedenle Fairclough, "eleştirel dil analizi" (Critical Language Analysis) kavramını ortaya atmıştır. Buna göre, dilbilimsel söylem analizi, yukarıda belirtilen anlamda, bir 'eleştirel' dil analizidir (bkz. Fairclough, 2001, s. 4).

Türkiye’de yapılan çalışmalar genellikle Eleştirel Söylem Analizi (ESA) yaklaşımı ile yapılmaktadır ancak çoğu büyük ölçüde metin ve dil çözümlemelerine dayanmaktadır. Niehr (2014, s. 134) ESA’nın engelliler, başörtüsü kullananlar, yahudiler gibi toplumdaki dezavantajlı ya da azınlık olanların durumlarının analiz edilmesinde kullanılan bir yöntem olduğunu belirtmiştir. Çünkü ESA’nın amacı durum tespiti yapmanın yanı sıra olumsuz durumu engellemek için tavrı takındır (Niehr 2014, s. 134).

Dilbilimsel Söylem Analizi ve Derlem

Dilbilimsel Söylem Analizi (DSA) kavramını ilk ortaya atanlardan olan Busse ve Teubert DSA ile metinbilim arasına kesin bir sınır konulmasının zorluğundan bahsetmiş ve söylemi “içerik ve anlam bakımından birlik oluşturan sanal bir metin külliyatı” olarak tanımlamışlardır (Busse; Teubert, 2013, s. 16). Bu bağlamda böyle bir araştırma yapılırken külliyat içinden tarama yapılarak doğru derlemin oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Ancak hiçbir araştırmacı bir konudaki bütün metinlere (henüz yazılmamış olanlar da dahil) ulaşamayacağı için söylem üzerine yapılan tüm çalışmalar, bütüne hizmet eden kısmi çalışmalar olarak kalacaktır. Bu çalışmanın derlemi de Albert Busch’un önerdiği kriterler olan genellebilirlik, geçerlilik ve güvenilirlik kriterlerine dayanarak oluşturulmuştur (akt. Niehr, 2014b, s. 34). Buna göre de çalışmanın derlemi; AKP’nin 2002 genel seçimleri için yayınladığı seçim beyannamesi ve ulusal düzeyde yayın yapan gazetelerin yine ilgili yılda yayınladığı haberler ve köşe yazılarından oluşturulmuştur. İncelenecek gazeteler Hürriyet ve Sabah’tır. Derlemi oluşturan bu gazeteler politik eğilim ve tirajlarına göre seçilmiştir. Bu gazetelerin bugün aynı politik çizgide durdukları düşünülebilir. Ancak Türkiye’deki medyanın dönüşümü düşünüldüğünde 2002 yılındaki Hürriyet ve bugünkü Hürriyet, politik olarak aynı çizgide değildir. 2002 yılında bir medya patronu olan Aydın Doğan’ın sahipliğindeki sola yakın/muhafız ve merkezde bir gazetye, bugün medya dışındaki şirketleriyle daha faal bir holding olan Demirören Holding bünyesinde, sağ merkezli bir gazete olmuştur (krş. Ayan, 2019).

Yöntem

DSA için Busse (Busse ve Teubert, 2013, s. 45) 17 adımdan oluşan analiz yöntemini; Spitzmüller ve Warnke (2011, s. 198) çok katmanlı analiz modelini (DIMEAN-Diskurslinguistische-Mehr-Ebenen-Analyse) önermişlerdir. Bu çalışmada da uygulanacak olan bir diğer DSA yöntemi ise Düsseldorf Araştırma Grubu (Georg Stötzel, Martin Wengeler, Thomas Niehr, Karin Böke ve Mathias Jung) tarafından geliştirilen modeldir (Niehr, 2014b, s. 70). Bu modele göre oluşturulan derlem; söz varlığı, eğretileme ve gerekçelendirme (Alm. Lexik-Metaphorik-Argumentation) olmak üzere üç düzlemde analiz edilmektedir.

Söz varlığı analizinde amaç derlemdeki hangi ifadelerin daha merkezi olduğunun, hangi eşdizimlerin oluşturduğunun tespit edilip yorumlanmasıdır (Niehr, 2014b, s. 71). Bu aşamada çeşitli bilgisayar programları aracılığı ile kelime bulutları oluşturulacak, eşdizim ve sıklık analizleri yapılarak veriler yorumlanacaktır.

Eğretileme analizi aşamasında salt dilbilimsel bir metafor analizi ya da güzel söz incelemesi yapılmayacaktır. Çünkü metaforların gerçekliği inşa eden bir yanları vardır ve bireyler ve toplumlar inşa edilmiş bu gerçekliğe göre hareket ederler. Ancak söz konusu bu durum belirtildiği gibi tekil güzel söz söyleme ve bunların tespitinin ötesinde, kavramsallaştırılmış metaforlar ile mümkündür. Örneğin; uzun ince bir yoldayım, dizesindeki yol metaforu üzerine bu dünya ya da insanın hayatı benzeri bir açıklama yapılabilir, ancak söylem metinler bütüncesinden oluştuğu için yol metaforu söylemin bütünü içinde ilerleme, yeni bir yere giriş, hedef, hedeften sapma, hız, uzaklık, başka alternatif deneme gibi anlamlarda

kullanılmış da olabilir. Böyle bir durumda tutarlı bir metafor konsepti ve buna uygun olarak tutarlı bir metaforik ifadeler sistemi oluşmuş demektir (Niehr, 2014b, s. 95). Bu aşamada amaç söylem içinde böyle metafor konseptlerinin varlığının tespit edilip ortaya konmasıdır. Söylemin tarafları arasında gerçeklik inşa eden bir ifade sistemi oluşturan bu metafor konseptleri, bu yönleriyle bir nevi gerçekçendirme işlevi de görürler. Çünkü sorgulanabilir olan bir durum söylem paydaşları arasında toplumsal bir geçerlilik kazanır ve bu gerçekçendirmenin temel amacıdır (krş. Klein, 1980, s. 19). Bu nedenle Düsseldorf Araştırma Grubu'ndan K. Böke gibi bazı araştırmacılar, DSA'nın üçüncü aşaması olan gerçekçendirme analizinin her çalışmada gerekli olmadığı görüşünü savunurlar.

Bu çalışma açısından metafor (konsepti) analizi aşamasında gazetelerde yer alan metinler analize sundukları katkı bakımından parti programlarından daha verimlidirler, çünkü gazeteler hem yakın oldukları siyasi görüş yüzünden, hem de topluma bilgi vermeye, belki toplumu yönlendirmeye çalışan siyasilerin haberlerini yaptıkları için sözü edilen gerçeklik inşasında parti programından daha çok rol oynarlar. Ayrıca Klein (1996) parti programlarının toplumun tamamı için değil daha ziyade uzmanlar ve rakipler için yazıldığını, bu yüzden de açık kapı bırakmamak adına -çevrenin korunması, hayvan hakları gibi konularda- "zorunlu içerikler" bulundurduğunu belirtir (akt. Niehr, 2014:115).

Gerçekçendirme aşaması için Niehr, Toulmin'in gerçekçendirme şeması (Alm. Schema für Argumentation) kullanmayı uygun görürken, Martin Wengeler topos analizini ön plana çıkarmaktadır. Toulmin'in şeması kullanılacaksa ne tür verilerin hangi gerçekçelerle nasıl bir gerçeklik iddiasında buldukları tespit edilip, benzer iddialar gruplanarak şemalaştırılmalı ve yorumlanmalıdır; topos analizi yapılacaksa da bütüncü önceden belirlenmiş topos gruplarına göre incelenerek analiz edilir (krş. Toulmin 1996, s. 90/92; Wengeler 2018). Bu yönüyle toposlar (topoi) içeriği belirlenmiş birer kategori olarak anlaşılabilir, çünkü aynı gruba ait toposların analizi ve kullanım sıklıklarının belirlenmesi, belirli bir zamanda bir zümreye ait baskın düşünme biçimleri ve algılama kalıpları hakkında oldukça anlamlı bilgiler sunabilirler (krş. Wengeler, 2018 s.246). Wodak (2001, s. 74) sık kullanılan toposları on beşe ingirgeyip listelemiştir: Fayda ve Avantaj; Zarar ve Dezavantaj, Otorite, Tehlike ve Tehdit... Uygulama bölümünde Wodak'ın listesinden hareketle en sık kullanılan tipik topos grupları tespit edilip yorumlanacaktır.

Uygulama

Sözvarlığı Analizi

DSA'nın ilk adımı olan söz varlığı analizi yapılırken yukarıda da belirtildiği gibi çeşitli bilgisayar uygulamalarından yararlanılacaktır. Bunların başında da kelime bulutları oluşturmaya yarayan çevrimiçi uygulama Wordart ve eşdizim analizlerinde kullanılacak olan açık kaynak kodlu bir kelime ve metin analizi programı olan Antconc gelmektedir. Bu uygulamalar aracılığıyla sözcük ya da söz öbeklerinin sıklığına yönelik olarak elde edilecek veriler, döneme ait söylemsel olaylar ya da söylem oluşturucusunun söyleme etkisi hakkında çıkarımlarda bulunulmasına yardım ederek nitel yorumlama yapılmasını mümkün kılacaktır. Aşağıda antconc programı ile oluşturulmuş bir dizin analizi bulunmaktadır:

Hit	KWIC	File
1	AB kriterlerinin ekonomik ve siyasi hükümlerinin hay	AKP 2002.txt
2	AB'nin sunduğu ekonomik demo	AKP 2002.txt
3	AB'nin tamaml	AKP 2002.txt
4	AB çiftçilerinin geliri	AKP 2002.txt
5	AB üyeliğinden bağımsız olarak düşünüldüğünde bile h	AKP 2002.txt

Şekil 1. AKP 2002 seçim beyannamesinde AB eşdizimleri

Şekil 1'de AKP'nin 2002 yılı seçim beyannamesinde Avrupa Birliği (AB) söz öbeğinin birlikte kullanıldığı ifadeler yer almaktadır. Bu ifadeler AKP'nin AB'ye bakış açısı hakkında bilgi vermesi

bakımından önemlidir. Şekle bakarak, AKP'nin AB'ye ekonomik bir bakış açısıyla yaklaştığı söylenebilir. Zira şekilde bulunan beş dizinden üçünde 'ekonomik' ve 'gelir' gibi ekonomi temelli ifadeler yer almaktadır.

Partinin 2002 yılında AB'ye yaklaşımını seçim beyannamesinin tamamından anlamak da mümkündür. "İkeli Siyaset", "Hukuk ve Adalet Reformu", "Tarım ve Hayvancılık", "Sosyal Politikalar" gibi dokuz ana başlıktan oluşan 93 sayfalık beyannamede en çok üzerinde durulan kısım 25 sayfa ile "Ekonomi Politikaları" başlığı olmuştur. Bu durum Tuğal'ın AKP'nin liberal bir parti olduğunu belirttiği tezini destekleyen bir veri olarak kabul edilebilir. Beyannamede ayrıca partinin AB'ye tam üyelik hedefinde olduğu da bildirilmiştir. Ancak bu hedef ne "Dış Politika" ne "Sosyal Politikalar" ne de "Demokrasi ve Sivil Toplum" başlıkları altında dile getirilmiştir. Beyannamede iki kez dile getirilen AB'ye tam üyelik hedefi, Ekonomi Politikaları başlığı altında yer alan "Temel Yaklaşımlar" ve "Yabancı Sermayenin Cezbedilmesi" alt başlıkları içerisinde ifade edilmiştir:

Avrupa Birliği'ne tam üyelik, ekonomik ve demokratik gelişimin sağlanması bakımından öncelikli hedefimizdir. (AKP, 2002, s. 44)

Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde somut ve samimi adımlar atılarak, özellikle Avrupa Birliği firmalarının Türkiye'ye yatırım yapması için gerekli ortam hazırlanacaktır (AKP, 2002 s.58).

Ekonomik yaklaşımın dışında da AB'ye tam üyelik konusunun dile getirildiği noktalar mevcuttur. Ancak AB üyeliği buralarda partinin hedefi değil, Türkiye'nin modernleşme ve demokratikleşme isteğinin bir sonucudur:

PARTİMİZ, ülkemizin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğini, modernleşme sürecimizin doğal sonucu olarak görmektedir. AB kriterlerinin [...] AB üyeliğinden bağımsız olarak düşünüldüğünde bile hayata geçirilmesi kaçınılmazdır. (AKP 2002, s. 13)

Alıntıdan anlaşılacağı üzere Avrupa sosyal ve demokratik açıdan modernleşme yolunda bir rol model olarak görülmektedir. Burada asıl hedef AB üyeliği değil, Kopenhag Kriterleri olarak da bilinen AB kriterlerinin sağlanması Türkiye'de yaşayanların refahlarının artırılmasıdır. Seçim beyannamesinde bu kriterlere değinilen diğer yerlerde de aynı görüş hakimdir:

Avrupa Birliği'ne tam üyeliğin ön şartı olan Kopenhag Kriterleri de temel hak ve özgürlüklere özel bir vurgu yapmaktadır. [...] Temel hak ve özgürlükleri ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde, özellikle Kopenhag Kriterlerinde belirtilen seviyeye yükseltmek için Anayasa ve yasalarda gerekli değişikliği yapacaktır. (AKP, 2002, s. 17)

Seçim beyannamesine bakarak AKP'nin AB'ye üye olmayı ekonomik sebepler yüzünden hedeflediği; ancak sosyal ve demokratik anlamda da AB kriterlerini üyelikten bağımsız olarak ulaştırılması gereken norm kabul ettiği söylenebilir. Seçim beyannameleri ve parti programları daha çok geleceğe yönelik vaatler ve öngörüler içeren metinlerdir. Ancak gazete haberleri genellikle güncel olaylar konusunda yazılmış metinlerdir. Güncel olayları yansıtmaya biçimleriyle de kamuoyu oluşturma ve gündem belirleme özellikleri vardır. Bu yüzden daha fazla yan anlamlar barındırırlar ve hedef odaklıdırlar. Bu bilgileri göz önünde tutarak; 2002 yılında Türkiye'nin AB üyeliği konusunda Hürriyet Gazetesi'nde yayımlanan 22² ve Sabah Gazetesi'nde yayımlanan 97³ haber ve köşe yazısına ait metinlerden oluşturulan aşağıdaki kelime bulutu değerlendirilmeye başlanabilir:

² AB, AKP, üyelik, Erdoğan anahtar kelimeleri ile yapılan taramada 168 haber ve köşe yazısı tespit edilmiş, birbirinin tekrarı niteliğinde olan ve ilgisiz olan haberler derleme dahil edilmemiştir.

³ Kelime taramasının mümkün olmadığı arşivde bulunan basılı gazete nüshaları kontrol edilerek ilgili haberler derlenmiştir. Gözden kaçan haberler olabileceği gibi tekrar niteliğinde olan haberler de derleme dahil edilmemiştir.

Şekil 2. AKP'nin AB Söylemi Kelime Bulutları (Hürriyet ve Sabah Gazeteleri 2002 Haberleri)

Hürriyet gazetesinin internet sitesinde 2002 yılında yayımlanan haber ve köşe yazılarından elde edilen derlemde Wordart uygulaması ile oluşturulmuş kelime bulutunda -ve, ile, daha, bu vb. ifadeler çıkarıldıktan sonra- en sık kullanılan kelimelerin sırasıyla; Erdoğan, Türkiye, AB, için, Kopenhag, AKP, tarih, Kıbrıs ve tam ... olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Sabah Gazetesi'nin haberlerinde sıralama aynı olmasa da AB, Türkiye, Erdoğan, Tarih, çok, üyelik, Tam ve Müzakere... kelimelerinin öne çıktığı görülmektedir. Sabah Gazetesi'nin haberlerinde ayrıca dönemin başbakanı [Mesut] Yılmaz isminin de öne çıktığı söylenebilir. Bu noktada 2002 yılında Türkiye'de yaşananların ve Türkiye-AB ilişkilerinin geri planını bilmek bu kelimeleri daha anlamlı kılmaktadır.

1999 yılında AB Helsinki Zirvesi'nde Türkiye aday ülke statüsü kazanmış, bir sonraki zirve olan Kopenhag Zirvesi⁴ 12-13 Aralık 2002'de gerçekleşmiştir. Bu zirvede Türk tarafının beklentisi AB ile tam üyelik müzakerelerin başlaması ve tam üyelik için tarih alınması yönündedir. Ancak 2002 genel seçimleri zirveden yaklaşık bir ay önce 3 Kasım'da gerçekleşmiştir. Yani zirvede Türkiye, bir yıl önce kurulmuş ve birkaç hafta önce hükümeti kurmuş olan AKP tarafından temsil edilecektir. Erdoğan'ın o döneme kadar AB ile ilişkileri yürüten eski Başbakan Mesut Yılmaz'dan zirveye katılacak heyette yer alması ricası gündeme gelmiştir. Üstelik partinin başkanı Recep Tayyip Erdoğan o dönemdeki siyasi yasağından dolayı başbakan olamamış fakat yine de temsil heyetinde yer almıştır. Erdoğan'ın bu durumu hem Türkiye'de hem de Avrupa'da tartışılmıştır. Türkiye'nin üyeliğine karşı olan ülkeler tarafından da Türkiye'nin henüz beklenen demokratik olgunluğa erişemediğinin bir göstergesi olarak öne sürülmüştür. Ayrıca Kıbrıs Rum Kesimi'nin de bütün adayları temsilen AB'ye üye olması durumu, Kıbrıs Meselesini Türkiye'nin üyeliğinin önüne de geçen bir sorun olarak gündemde tutmuştur.

AKP'nin AB söylemi üzerine 2002 yılına ait haberlerin neredeyse tamamı belirtilen nedenlerden dolayı yılın sonuna yakın tarihlerde gazetede yer almıştır.

Metafor Analizi

Bu aşamada daha önce de belirtildiği gibi yalnızca metaforların incelenmesi yerine varsa öne çıkan metafor konseptleri tespit edilmelidir. Bu açıdan yaklaşıldığında da AKP'nin AB söyleminde 2002 yılı içinde kullandığı Yol ve Spor metafor konseptleri öne çıkmaktadır. Bunların yanı sıra köprü ve ev/aile metafor konseptleri de dikkate değer niteliktedir. Spieß'in tablosundan (bkz. Niehr, 2014b, s. 99) esinlenerek oluşturulan aşağıdaki tabloda, yol ve spor metafor konseptleri ve gerçekleşme biçimleri görülebilir:

⁴ Kopenhag Kriterleri olarak anılan AB üyelik kriterlerinin belirlendiği Kopenhag Zirvesi 21-22 Haziran 1993'te gerçekleşmiştir. O zirveye ait AB Konseyi raporu için bkz: https://www.ab.gov.tr/files/files/Zirve_Bildirileri/co_en_1993.pdf

Tablo 1. AB söyleminde 2002 yılı için metafor konseptleri

METAFOR KONSEPTİ	SOYUTLANAN TEMEL ÖZELLİĞİ	GERÇEKLEŞME BİÇİMİ
YOL METAFORU	İlerleme	yola devam etmek, sonraki adım, hedefe yaklaşmak, ilerleme kaydetmek, ...noktasına ulaşmak, mesafe almak,
	İstikamet	U dönüşü, hedef, tam tersine, geri dönülemez bir yolda olmak, AB kulvarında koşmak,
	Hedef	...yönünde adım atmak, yan yana yürümek, aynen devam etmek, ...konusunda adım atmak, kendine hedef edinmek, hedefe yaklaşmak, AB kulvarında koşmak
	Mesafe	Avrupa'ya yakın olmak, AB'den uzak durmamak, Türkiye'nin önündeki uzun yol, mesafe almak,
	Alternatif	tek yol, yeni yol haritaları, yol ayrımı, dönüm noktası, alternatif olmayan proje, başka seçenek,
	Yanılığ	tarihsel yanlışlardan kaçınmak, tam tersine, Avrupa yolculuğunda kaza, yanlış hesap içine girmek,
	Engel	dikenli yol, engel, tarih konusundaki düğüm, ...meselesi, çözümü zor sorunlar, yapay bariyerler, kesin çizgiler, öcüler üretmek, engel çıkarmak, treni engellemek, cennet yolculuğunu tıkamak, bloke etmek, Avrupa yolculuğunda kaza, diplomatik tren kazası,
	Süreç	Demokrasi yolculuğu, sıçrama dönemi,
SPOR/OYUN METAFORU	Tempo	Diplomasi trafiği, süratle, sıçrama dönemi, süreci hızlandırma, AB kulvarında koşmak, soluk kesen diplomasi,
	Müsabaka	seyirci olmak, seyirci kalmak, topun Türkiye'nin sahasında olması, topu komisyona atmak,
	Rakip olma	karşı takım, havlu attırmak istemek
	Oynama	markaja almak, pres yapmak, mücadele vermek,
	Kazanma	şampiyon olmak, gol atmak,
Kaybetme	gol yemek,	
Hile	Avrupa'nın yeni oyunu, PKK uzantısı oyun,	

Daha önce bahsedilen arka plandan dolayı 2002 yılında özellikle yol ve spor metafor konseptlerinin ön plana çıkması şaşırtıcı değildir. 60 yılı aşkın bir süredir aday olan bir ülkenin yaşadığı süreç için en uygun metafor hedefe giden yolda olması olmalı. Keza bu sürecin sonunda Kopenhag Zirvesi öncesi artık somut bir tarih, adım beklendiği için de verilen mücadelenin, skor ve kazanım odaklı bir spor müsabakası ile kıyaslanması oldukça olağandır. Şaşırtıcı olan özellikle yol metafor konseptinde, gerçekleşme biçimlerinin Hedef/İlerleme/İstikamet ve buna karşılık Engel temel özelliklerinde yoğunlaşmasıdır. Buradan hareketle AB üyelik sürecinde AKP söyleminin bizim hedefimiz, ilerlememiz ve buna karşılık onların koydukları engeller diyalektiği üzerine oturduğu varsayılabilir.

Gerekçeleştirme Analizi

Gerekçeleştirme analizi yukarıda da belirtildiği üzere Wodak'ın listesi temel alınarak topos analizi üzerinden yapılacak. Bu aşamada hangi örneğin hangi gazete haberinden alındığı kodlama sistemi ile verilecektir. Hürriyet Gazetesi için 'H', Sabah Gazetesi için 'S' kısaltması ve ardından kaynakçada yer alan ilgili haber numarası eklenecektir. Buna göre örneğin Sabah Gazetesi'nin bir numaralı haberi için "S-H1" kısaltması kullanılacaktır. Eldeki derlemede sıklıkla başvurulduğu belirlenen toposların; fayda ve avantaj, otorite, kültür, tarih ve coğrafya, hakkaniyet ve eşit fırsat, sorumluluk, aciliyet, tehlike ve tehdit toposları olduğu tespit edilmiştir.

Wodak (2001, s. 74) fayda ve avantaj toposunu üç alt kategoriye ayırır: "pro bono nobis" (bizim için avantajlı), "pro bono eorum" (onlar için avantajlı) ve "pro bono publico" (herkes için avantajlı). Eldeki derlem incelendiğinde bu üç alt kategoriye ait toposların da varlığı tespit edilmiştir. İlk örnekte Kıbrıs sorunu üzerine konuşan Başbakan Abdullah Gül'ün Türkiye'nin AB'ye katılmasının her iki tarafa da yarayacağını ve Türkiye ile AB (ülkeleri) arasında farklı konularda yaşanan sorunların da çözümü olacağını ima etmektedir:

pro bono publico:

1. Şimdi (AB'nin evine girelim) diyoruz. Orada bulduktan sonra tüm sorunlar otomatik olarak çözülecek. (H-H8)

AB uyum süreçlerinin tartışıldığı, mecliste görüşüldüğü, idam cezasının kaldırılması, düşünce özgürlüğüne yönelik yasa maddelerinde güncelleme yapılması gibi demokrasi ve insan haklarına dair gelişmeler genellikle AB'den bağımsız olarak, 'üye olmasak da bizim için iyi gelişmeler' olarak nitelendirilmiştir. Ancak Türkiye için yararlı olduğu özellikle vurgulananların başında -AKP seçim beyannamesinde de olduğu gibi- ekonomik çıkarların üstün geldiği dikkat çekmektedir:

pro bono nobis:

1. AB ülkelerinin ihracatımızda payı %60 (H-H4).
2. Avrupa'ya tarımsal ve hayvansal ürünler ihraç edebileceğiz (H-H18).
3. ... ekonomik olarak Türkiye'ye Avrupa'dan daha yararlı başka bir bölge olamaz (S-H54).

Buna karşılık Türkiye'nin AB'ye üye olmasının AB için pek çok açıdan daha faydalı olacağı vurgulanmıştır:

pro bono eorum:

1. ... Avrupa'ya, genç nüfusumuz ile önemli bir iş gücü bir sağlayacağız (H-H18).
2. Ama Türkiye hem güvenlik ve hem de büyük ekonomik olanaklar vaat eden Avrasya'nın kapısıdır; o yüzden AB'den kopmasını da istemiyorlar (S-H18).
3. Avrupa'nın Asya'ya açılabilmesi için Türkiye köprüsünün önemini idrak ederek, Türkiye'yi AB'ye alarak tüm dünyaya anlamlı bir mesaj vereceklerini umuyoruz (S-H64).
4. Bahsettiğiniz farklılıklar Avrupa için tehdit değil, zenginlik olarak değerlendirilmelidir (S-H64).

Otorite toposu daha çok gazetelerin otorite olarak sundukları uzmanlardan ve üst düzey yetkililer aracılığıyla oluşturulurken, 3. örnekte görüleceği gibi söylem oluşturucusunun kendisini destekleyen görüşleri tekrar etmesiyle de mümkündür:

Otorite toposu:

1. Hürriyet'e bilgi veren üst düzey bir yetkili, 'Hedefe yaklaşıyoruz. Yapılan açıklamalardan, Türkiye ile AB 25 üyeli olmadan önce müzakerelerin başlayabileceğini anlamak mümkün' (H-H10).
2. Prof. Faruk Şen, Türkiye Araştırmalar Merkezi Direktörü: '2010'da Avrupa Birliği üyesiyiz' (H-H18).
3. Erdoğan; Berlusconi'nin görüşmede 'Ben Türkiye'nin AB'ye girmesi için Avrupa'daki başbakan dostlarımı arayacağım [...] dediğini aktardı (S-H65).
4. Vural Öger Türk-Alman İşinsanı: 'Türkiye'nin nüfusu 2020'de 85 milyon olacak. Avrupa ise yaşlanıyor. Bu nedenle AB'nin genç ve eğitilmiş Türk nüfusuna ihtiyacı var' (S-H85).
5. Siyasi bilimler uzmanı Hasan Ünal'a göre, Avrupa Müslüman bir ülkenin en büyük ve en güçlü üyesi olmasına ve AB'nin sınırlarının İran, Irak gibi ülkelere kadar uzanmasına izin vermeyecek (S-H19).

Türkiye'nin AB'ye girmesi gerektiğinin gerekçesi olarak başvurulan bir diğer topos ise hakkaniyet ve eşit fırsat toposudur. Buna göre Türkiye'nin de diğer aday ülkeler ile eşit şartlara tabi olması gerektiği ve bu şartların aslında karşılandığı vurgusu yoğun biçimde yapılmaktadır:

Hakkaniyet ve eşit fırsat toposu:

1. Avrupa Komisyonu'na göre Türkiye, en azından Bulgaristan ve Romanya'nın seviyesin çekilecek. Ve Türkiye'de genişlemede ikinci halkada yer alan bu ülkeler gibi adaylık süreci fonlarından yararlandırılacak (H-H16).
2. Erdoğan, Türkiye'nin diğer adaylardan geri konumda olmadığını, Türk halkının da beklentisinin müzakere tarihi olduğunu belirtti (S-H65).
3. Mesut Yılmaz, Türkiye'ye müzakere takvimi verilmemesinin Avrupa Birliği'nin bütün adaylara eşit muamele ilkesine ters düşeceğini de söyledi (S-H37).
4. Erdoğan: "Türkiye'ye müzakere tarihinin verilmemesi çifte standartın ta kendisidir. Bunu açık ve net ifade ediyorum. 'Kopenhag kriterleri yerine getirildiğinde Türkiye müzakere tarihi alacaktır' yaklaşımını samimi bir yaklaşım olarak görmüyorum. Letonya'da bir milyon Rus var. Bunlar hala vatansız muamelesi görmekte. Buna rağmen üyeliğe kabul edilmektedir. 6 milyon çingenenin sorunu hala ortada. Raporlar ortada. Burada da farklı bir çifte standart uygulanmaktadır" (S-H89).

Buna karşılık AB temsilcileri olan Fischer ve Rasmussen'in de aynı toposu kullanarak karşı argümanlar ileri sürdüğü görülmüştür:

5. Fischer: 'Türkiye kriterleri yerine getirmeden müzakerelere başlayamayız. Türkiye bunu anlamak zorunda, bu her aday ülke için geçerli' (H-H7).
6. Rasmussen: 'Çifte standart söz konusu değil. Uygulama konusunda bir yol haritası söz konusu. Onun için bu mektubu istedik. Sayın Erdoğan da bunun yapılabileceğini söyledi' (S-H70).

Hakkaniyet ve eşitlik toposunda öne çıkan örtük gerekçelerden biri de aslında Türkiye'nin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirdiği imasıdır. Metafor analizi bölümünde geçen "top şimdi AB komisyonunda" ifadesi bu imayı destekleyen somut bir kanıttır. Türkiye'nin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiğini vurgulayan örneklerden oluşan sorumluluk toposu örnekleri şu şekilde sıralanabilir:

Sorumluluk Toposu:

1. Kopenhag'ta Türkiye'ye müzakere tarihi verilmesi hususunda Türk halkı, ülkemizin üzerine düşeni yaptığı kanaatindedir (S-H65).
2. Türkiye üzerine düşeni yapmıştır. Bundan sonrası AB'nin yükümlülüğüdür. (S-H87)
3. Biz yolumuza devam edeceğiz, demokratik ve ekonomik reformları halkımız için gerçekleştireceğiz (H-H3).
4. Erdoğan: 'AB için hükümete her desteği vermeye hazırız' (S-H42).
5. Biz politik güçler arasında Avrupa'ya girmek için en çok mücadele eden partiyiz (S-H56).

Sorumluluklarını yerine getiren bir Türkiye'nin artık bir an evvel AB'ye üye olması ya da en azından müzakerelerin başlaması gerektiği argümanı aciliyet topusu başlığı altında toplanabilir:

Aciliyet topusu:

1. Şimdi hem AB'nin hem de Türkiye'nin önünde iki yıllık bir süre var (H-H1).
2. Gül, '2003'te tarih istiyoruz' dedi (H-H8).
3. Eğer 2004 başına kadar Türkiye, müzakerelere başlamazsa o zaman Türkiye'nin müzakerelere başlaması konusunda 25 üyeli bir AB ile muhatap olacağız (H-H13).
4. ...bu oyunu yıl bitmeden bozmak ve 2002 Aralık ayına kadar müzakereleri başlatacak noktaya ulaşmak gerekiyor. Aksi halde treni kaırma tehlikesi doğacaktır (S-H18).

AB üyeliğini destekleyen argümanlardan biri de kültürel farkların AB değerleriyle uyumlu ve AB'ye zenginlik katacak unsurlar olarak ileri sürülmesidir. Özellikle din eksenli olan bu argüman; medeniyetler çatışması, kültür uyumsuzluğu, toplumsal yapıyı bozma gibi karşı tezleri de çürütmek için kullanılmaktadır. Kültür topusu başlığı altında yer alan örnekler:

Kültür topusu:

1. Çağdaş, demokrat ve laik kimliğiyle kültürler ve dinler arasında uzlaşının da bir güvencesidir (S-H-15).
2. Erdoğan, 'Avrupa bekle bizi, Birliğin İslam kanadı olacağız' (S-H56).
3. Erdoğan, 'Biz AB'yi bir Hıristiyan kulübü olarak görmüyoruz. AB'nin bir medeniyetler çatışması değil, medeniyetler buluşması ve uzlaşmanın adresi olmasını istiyoruz' (S-H89).
4. Türkiye'yi AB'ye alarak, tüm dünyaya anlamlı bir mesaj vereceklerini umuyorum" (S-H64).
5. Avrupa Konseyi'nde çalışan Fransız memur[...] 'Eyvah, felaket! 64 milyon Müslüman AB ülkelerine akacak' demesi ortalığı karıştırdı (H-H19).
6. ... AB içerisinde Türkiye'yi istemeyen, AB'nin Hıristiyan değerler üzerine kurulmuş ve ancak o değerler üzerinde bundan sonra devam etmesi gerektiğini savunan çevreler[...] (H-H13).

Kültürel farklılıkların AB'ye katacağı zenginliklerin yanısıra Türkiye'nin tarihsel açıdan Avrupa'nın bir parçası ve coğrafi olarak da Avrupa'ya ait olduğu ve bu yüzden AB üyesi olması gerektiği Tarih ve coğrafya topusu ile gerekçelendirilmiştir:

Tarih ve coğrafya topusu:

1. Türkiye'nin gerek coğrafi, gerekse tarihi açıdan Avrupa ile yakın ilişkileri vardır (AKP 2002, s. 92).
2. Türk Ulusu, coğrafi açıdan da, tarihsel açıdan da, kültürel açıdan da Avrupalıdır (S-H15).
3. 15'inci yüzyıldan beri Avrupa'dayız (S-H16).

4. AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye'nin kenar mahalle durumunda kalmaması gerektiğini belirterek, Avrupa ile bütünleşmiş bir Türkiye istediklerini söyledi (S-H73).
5. Duff: Türkiye'nin coğrafi konumu ve jeopolitik özellikleri AB güvenliği için büyük önem taşıyor (S-H28).

Türkiye'nin AB'ye girmesi gerektiğini savunan görüşlerin başvurduğu bir diğer topos ise tehlike ve tehdit toposudur. 2002 seçimlerinden önce yaptığı bir açıklamada dönemin başbakanı Mesut Yılmaz (S-H25) "AB trenini kaçırmamanın [türk] toplumu[nu] bölme tehlikesinden bahsetmiştir. Benzer biçimde Tayyip Erdoğan 12 Aralık Zirvesi'nde Türkiye'ye müzakere tarihi verilmemesinin "medeniyetler arası çatışmayı körükleyeceğini" ifade etmiştir (S-H86).

Sonuç ve Öneriler

AKP kurulduğu günden bugüne girdiği bütün genel seçimlerde en yüksek oyu alarak her zaman iktidarda olmayı başarmıştır. Bu yönüyle de ülke gündemini belirleyen ve belirlediği konularda söylemleri oluşturan bir nitelik kazanmıştır. Partinin, Türkiye'nin AB'ye üyeliği üzerine oluşturduğu söylem de bunlardan biridir. Çalışmada bu söylem oluşturma sürecinin başlangıcı sayılabilecek 2002 yılındaki AKP'nin AB söylemi dilbilimsel söylem analizi yöntemi ile incelenmiştir. Eleştirel söylem analizindeki makro ve mikro yapı analizi yerine dilbilimsel söylem analizi ile; söz varlığı, metafor konsepti ve argümantasyon analizi yapılmıştır.

Buna göre söz varlığı analizinde AKP'nin AB üyeliğini özellikle ekonomik açıdan gelişme sağlanmasına yardımcı olabileceği gerekçesiyle desteklediği ortaya konmuştur. 2002 Beyannamesinde AB üyeliğini özellikle ekonomik açıdan bir hedef görürken, AB'nin ortaya koyduğu kriterleri üyelikten bağımsız olarak benimsediğini ve Türkiye'nin refahı için bu ve benzeri kriterleri hayata geçireceğini vurgulamıştır. Ancak gazete haberlerinde demokrasi ve insan hakları vurgusunun ekonominin önüne geçtiği görülmüştür. Bu durum parti programları ve gazete haberlerinin metin türü olarak farklı olduğunun ve bu farklı metin türlerindeki AB söyleminin oluşturucusu olan AKP'nin metnin amaçsallık ve durumsallık (Alm. Intensionalität, Situationalität) özellikleri üzerinde durduğunun göstergesidir. Zira seçim bildirgesi adı konmuş bir ekonomik krizdeki ülkede yönetime talip olan bir partinin (ekonomi) vaatleri iken, gazete haberleri daha çok seçimden sonra Kopenhag Zirvesi'ne hazırlanan ve ülkesindeki demokrasi ve insan haklarının durumunu savunan bir partinin söylemidir. Hatta dönemin başbakanı Abdullah Gül "Türkiye'nin artık bazı AB ülkelerinden de ileride olduğunu savun[muştur] (S-H84).

Metafor analizi aşamasında salt bir güzel söz söyleme, eğretileme bulma analizi yapmak yerine metafor konseptleri tespit edilip gruplandırılmıştır. Burada da yol ve spor metafor konseptlerinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Buna göre AKP için AB üyeliği çok fazla alternatifi olmayan, hızla ulaşılmaya çalışılan bir hedeftir. Ancak bu hedefe giden yolda hep engel olanlar bulunmaktadır. Bu yüzden bir futbol müsabakası gibi sürekli engelleri aşmak, kaleyi korumak ve adam adama mücadele etmek gerekir...

Uygulama bölümünün son aşaması olan argümantasyon analizi kısmında Wodak'ın topos listesine dayanarak bir topos analizi yapılmıştır. Buna göre de eldeki derlemde en çok kullanılan toposların; fayda ve avantaj, otorite, kültür, tarih ve coğrafya, hakkaniyet ve eşit fırsat, sorumluluk, aciliyet, tehlike ve tehdit toposları olduğu tespit edilmiştir. Tüm bu toposların sunduğu gerekçeler şöyle özetlenebilir: Zaten tarihsel ve coğrafi olarak Avrupa'nın doğal bir parçası ve katacağı kültürel çeşitlilikle Avrupa'yı zenginleştirecek olan Türkiye'nin AB'ye üye olması hem Avrupa'ya hem de Türkiye'ye fayda sağlayacaktır. Bu yüzden AB tüm sorumluluklarını yerine getiren Türkiye'yi diğer adaylara davrandığı gibi davranıp derhal üyeliğe kabul etmelidir, aksi takdirde her iki taraf için de olumsuzluklar doğacaktır. Bu aşamada dikkat çekici olan bir husus; fayda-avantaj toposunun detaylı incelenmesinde -metafor analizinde ortaya koyulanan aksine-Türkiye'nin AB üyeliğinin AB için avantajlı olduğuna dair çok daha fazla örnek bulunmuş olmasıdır. Bunun sebebi teorik olarak yine müzakere başlangıcı için tarih almak üzere Kopenhag Zirvesi'ne hazırlanan bir partinin/ülkenin, karşı tarafı ikna etme çabası olabilir.

Bir konu üzerinde oluşturulmuş söylemin tamamına erişilmesi ve bu konuda bir söylem analizi yapılması mümkün olmadığından, bu da dahil yapılan bütün söylem analizi çalışmaları 'genel söylem'e (Alm. Gesamtdiskurs) katkıda bulunan 'kısmi söylem'lerdir (alm. Teildiskurs). Çalışmadaki en büyük kısıtlılığı da bu durum oluşturmaktadır. Bu haliyle bile uzunluk bakımından makale olmanın sınırlarını zorlayan çalışma, AKP'nin AB söylemi üzerine yapılacak diğer çalışmalara yardımcı kaynak niteliğinde bir kısmi söylem niteliğindedir. Aynı yöntemle yapılacak 2007 seçimlerinde AKP'nin AB söylemi, 2018 seçimlerinde siyasi partilerin AB söylemleri vb. gibi başka çalışmalara desteklendiği taktirde, hem Türkiye'deki AB söylemine dair bir genel söylem çerçevesi çizilebilir hem de başka disiplinlerin de kullanımına yönelik bir AB derlemi oluşturulabilir. Ayrıca çalışmada kullanılan Dilbilimsel Söylem Analizi yöntemi ve üç aşamalı modelleme başka konularda yürütülecek her türlü sosyolojik veya politik söylem analizi çalışmasında da kullanılmak üzere önerilebilir.

Yazar katkısı:	Kavramsallaştırma: DK, ME; Veriyi düzenleme: DK; Veri Analizi: DK; Araştırma: DK; Yöntem: DK, ME; Proje yönetimi: DK, ME; Kaynaklar: DK, ME; Yazılım: DK, ME; Gözetim: DK, ME; Onaylama: DK, ME; Görselleştirme: DK; Taslak metin yazımı: DK; Gözden geçirilmiş metin yazımı: DK, ME.
Çıkar çatışması:	Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Mali destek:	Yazarlar bu çalışma için mali destek almadıklarını bildirmişlerdir.
Etik kurul onayı:	Yazar bu çalışmada etik kurul onayına gereksinim duymadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- AB Başkanlığı (2020). Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde Önemli Tarihler (1959-2019). <https://www.ab.gov.tr/siteimages/kronoloji-trkce-17.07.2019.pdf> adresinden erişim: 04.12.2021
- AB Konseyi (1999). Schlussfolgerungen des Vorsitzes-Helsinki, 10./11. Dezember 1999. <https://www.consilium.europa.eu/media/21041/helsinki-europ%C3%A4ischer-rat-schlussfolgerungen-des-vorsitzes.pdf> adresinden erişim: 09.04.2021
- AKP (2002). *Ak Parti Seçim Beyanamesi: Her şey Türkiye için*. <http://hdl.handle.net/11543/954> adresinden erişim: 08.02.2021
- AKP (2002b). *Ak Parti programı: Kalkınma ve demokratikleşme programı*. Erişim Adresi: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/926>
- Ayan, V. M. (2019). *Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde Türkiye medyası ve tarihsel blokun dönüşümü*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. Erişim adresi: <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/71763/539514.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Bora, T. (2002). 2002 seçimi ve siyasi güzergah problemleri. *Birikim Dergisi*, 2002(163-164), 29-35. Erişim adresi: <https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-163-164-kasim-aralik-2002/2352>
- Busse, D; Teubert, W (2013). Ist Diskurs ein sprachwissenschaftliches Objekt? Zur Methodenfrage der historischen Semantik. In Busse, D; Teubert, W. (Hrsg.), *Linguistische Diskursanalyse: Neue Perspektiven* (pp. 13-30). Wiesbaden: Springer.
- EGKS (1951). Vertrag über die Gründung der Europäischen Gemeinschaft für Kohle und Stahl. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:11951K/TXT&from=DE> adresinden erişim 24.03.2021
- EWG (1957). Vertrag zur Gründung der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft und zusammenhängende Akte. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=CELEX:11957E> adresinden erişim 23.03.2021
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (2001). *Language and power*. 2. Ed. London: Longman
- Jäger, S. (2015). *Kritische diskursanalyse*. 7. überarb. Aufl. Münster: Unrast Verlag.
- Kaygusuz, Ö. (2009). Türkiye-AB ilişkilerinin 'Möbius' şeridi: AKP reformculuğu ve AB çokkültürlülüğü. İ. Uzgel ve B. Duru, (Yay. haz.), *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*, 2 içinde (ss. 410-438). İstanbul: Phoenix Yayınevi.
- Klein, W. (1980). Argumentation und Argument. *Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik*. 38(3), 9-57.
- Keller, R. (2011). *Diskursforschung: Eine Einführung für SozialwissenschaftlerInnen*. 4.Aufl. Wiesbaden: VS.
- Metzler (1990). *Metzler-Literatur-Lexikon: Begriffe und Definitionen*. Hrsg. von Günther u. Irmgard Schweikle, 2. überarb. Aufl. Stuttgart: Metzler.

- Milliyet Gazetesi (2003). Milli Görüş'le gurur duyuyorum. <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/milli-gorusle-gurur-duyuyorum-5178071> adresinden erişim: 08.02.2022
- Niehr, T. (2014). *Einführung in die Politolinguistik: Gegenstände und Methoden*. Göttingen: UTB.
- Niehr, T. (2014b). *Einführung in die Linguistische Diskursanalyse*. Darmstadt: WBG.
- Refah Partisi (1995). *24 Aralık 1995 Refah Partisi seçim beyannamesi (Özet): 25 Aralık sabahı Türkiye yeniden doğacak*. <http://hdl.handle.net/11543/763> adresinden erişim: 08.02.2021
- Spitzmüller, J., ve Warnke, I. H. (2011). *Diskurslinguistik. Eine Einführung in Theorien und Methoden der transtextuellen Sprachanalyse*. Berlin: de Gruyter.
- Steinbach, U. (1996). *Die Türkei im 20. Jahrhundert: Schwieriger Partner Europas*. Bergisch Gladbach, Gustav Lübbe.
- Toulmin, S. (1996). *Der Gebrauch von Argumenten*. 2. Aufl. (übersetzt von Ulrich Berk). Weinheim: Beltz Athenäum Verlag.
- Tuğal, C. (2011). *Pasif Devrim İslami Muhalefetin Düzenle Bütünleşmesi*. 2. Baskı, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Ülger, U. (2017). Siyasal İslam'ın AB'ye bakış açısı: Milli Görüş Hareketi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(4), 619-632.
- Wengeler, M. (2018). Diskurslinguistik als Argumentationsanalyse. In: Ingo H. Warnke (ed.), *Handbuch Diskurs*, (pp. 242-264), Berlin, Boston: De Gruyter. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1515/9783110296075-010>
- Wodak, R. (2001). The discourse-historical Approach. M. Meyer ve R. Wodak (Yay. haz.), *Methods of Critical Discourse Analysis*, içinde (63-95), Londra: SAGE.

Hürriyet Gazetesi Haberleri (8-28/11/2021 tarihleri arasında www.hurriyet.com.tr sayfasından ulaşılmıştır.)

Haber No	Haber Başlığı	Yayınlandığı tarih
H1	Türkiye bağıcını dövmeyle yeğledi	14.12.2002
H2	Erdoğan: Yeni dönemde AB'ye daha yakın olacağız	13.12.2002
H3	Önce Kopenhag	11.12.2002
H4	AB'ye çifte rest	10.12.2002
H5	Ben tüccarım iyi pazarlık yaparım	07.12.2002
H6	2005 çok geç'	06.12.2002
H7	AKP Hükümeti işkenceye savaş açtı	05.12.2002
H8	Nişanlı bir kız bu kadar bekletilmez ki	05.11.2002
H9	Erdoğan: 12 Aralık samimiyet sınavı	04.12.2002
H10	Bıyıklı Bey'in Paris ziyareti	29.11.2002
H11	Erdoğan Helsinki'den 'tam destek' aldı	05.11.2002
H12	Restleşmişler	05.11.2002
H13	Erdoğan: Şahinlik sonuç vermez	21.11.2002
H14	'Yedi-sekiz yılda AB'ye gireriz' umudu	20.11.2002
H15	Kopenhag zirvesine kadar 24 günlük Kıbrıs pazarlığı başladı	05.11.2002
H16	Başbakan gibi	14.11.2002
H17	Tarih almasak da ilişkilerimiz sürer	08.11.2002
H18	Batı ve "bizim" AKP	07.11.2002
H19	Erdoğan: Aramızda radikal yok	06.11.2002
H20	AKP: Önceki uyum çalışmaları göstermelik	06.11.2002
H21	AKP'nin gündemi AB	06.11.2002
H22	6 güvence	04.11.2002

Sabah Gazetesi Haberleri (1-30/01/2002 tarihleri arasında <http://arsiv.sabah.com.tr/2002/sayfasından> ulaşılmıştır.)

Haber No	Haber Başlığı	Yayınlandığı Tarih
H1	Yaşasın Umut	01.01.2002
H2	312'de Gizli Sürpriz	01.20.2002
H3	AB İçin İdam Kalkmaz	01.21.2002
H4	Uyum' Meclis'ten Döndü	01.24.2002
H5	Tayyip'in U Dönüşü	31.01.2002
H6	Komşuyla Zor Randevu	12.02.2002
H7	Dünyanın Alkışladığı An	13.02.2002
H8	Değerinizi Gördük!	15.02.2002
H9	Türkiye Değişiyor Siyaset De Değişmeli	21.02.2002
H10	Diplomatiyla, İmamıyla Cesur Türkiye	23.02.2002
H11	Genelkurmay Başkanlığı İdamın Kalkmasına Karşı	25.02.2002
H12	Avrupa'nın Yeni Oyunu Sözde Ermeni Soykırımı	27.02.2002
H13	Bahçeli'den Sert Uyarı	06.03.2002
H14	Türkiye, Rusya ve İran'la İttifak Arayışında Olmalı	08.03.2002
H15	Ecevit: AB Tek Seçenek	09.03.2002
H16	15'inci Yüzyıldan Beri Avrupa'dayız	09.03.2002
H17	Tam Üyelik İçin Hazırlanıyoruz	09.03.2002
H18	Cennet-Cehennem Senaryoları	17.03.2002
H19	Toplum AB'yi Bal Gibi Biliyor Ama Yönetenler Bilmiyor	18.03.2002
H20	Genelkurmay'dan Mesaj: İran'la Kol Kola Girmeyiz!	18.03.2002
H21	AB'ye Üyeliğiniz Tehlikeye Girer	23.03.2002
H22	Mhp'nin AB Mücadelesi Sürecek!	25.03.2002
H23	Bahçeli AB'den Takvim İstedi	04.04.2002
H24	aklı Başında İnsan AB'ye Karşı Çıkar Mı?	06.04.2002
H25	AB'ye Giremezsek Bölünürüz	06.04.2002
H26	Türk Halkı Umudunu Avrupa'ya Bağladı	08.04.2002
H27	Tek Umudumuz AB	08.04.2002
H28	Türkiye İçin Geri Dönüş Yok	08.04.2002
H29	Dönüm Noktası	16.04.2002
H30	Kriterlere Uyun, Bir Kaç Haftaya Müzakereleri Başlatırız	17.04.2002
H31	Bize De Çattı	26.04.2002
H32	AB İkiyüzlü Davranıyor	01.05.2002
H33	Yılmaz: AB'yi Rafa Kaldırmak İstiyorlar	09.05.2002
H34	AB Üyesi Olmazsak Ne Olur?	11.05.2002
H35	AB İçin Sadece İki Ayımız Kaldı	11.05.2002
H36	Mhp Lideri Bahçeli'den AB'ye Kıbrıs ve Pkk Uyarısı: Avrupa Haddini Bilsin	12.05.2002
H37	Sezer Parti Liderlerini 'tren Kaçıyor' Diye Uyaracak, Köşkte AB Zirvesi	24.05.2002
H38	Tbmm Başkanı, Zirve'den Umutlu AB Treni Kaçmaz	28.05.2002
H39	Mhp Lideri, Çankaya Zirvesi Öncesi Çin'den Mesaj Gönderdi İdam ve Kürtçe'ye 5 Şart.	29.05.2002

H40	"Gol Yemeden..."	30.05.2002
H41	İdam, Kürtçe ve Kıbrıs Konusunda Taviz Yok. Bahçeli Rest Çekti	08.06.2002
H42	Dsp, Anap, Ak Parti ve Sp = 308 Oy Erdoğan: AB İçin Hükümete Her Destegi Vermeye Hazırız	08.06.2002
H43	Zirve'yi Protesto Kararı Tepki Yarattı Çiller: Hükümet Bitti Sonbaharda Seçim Var	08.06.2002
H44	Ecevit: Tam Üyelik Dışında Formül Olamaz	11.10.2002
H45	Akp: AB'den Tarihi Biz Alırız	11.10.2002
H46	Diş Basında Türkiye Yorumlari	11.10.2002
H47	Yılmaz'dan Gözdağı	12.10.2002
H48	Mgk'dan AB Sürprizi	15.10.2002
H49	Brüksel Zirvesi'nde Türkiye İçin Geri Adım Yok , Ab 'cesaret' Diyor	23.10.2002
H50	AB'yi Mhp De Arzuluyor' Ama... Diyarbakır Yolunu Ankara'da Keseriz	21.10.2002
H51	Ev Ödevini Yap, 6 Ay Sonra Müzakere Tarihini De Kap	28.10.2002
H52	Mhp Lideri Bahçeli: AB Yolu Kimin Haddine	30.10.2002
H53	AB'nin Cesareti	01.11.2002
H54	Avrupa Başkanı Olsaydım...	02.11.2002
H55	AB: Önyargılı Olmayacağız	05.11.2002
H56	Tayyip: Avrupa Korkmamalı	05.11.2002
H57	Avrupa Birliği İçin El Ele	06.11.2002
H58	Cem Özdemir: Akp Ve Avrupa	08.11.2002
H59	Avrupa'ningözübizde	09.11.2002
H60	Türkiye'yi AB'ye Alalım Gerhard	10.11.2002
H61	Fatma Pehlivan: Geciken Evlilik	12.11.2002
H62	Çözüm, Türkiye'nin AB Üyelğini Kolaylaştırır	12.11.2002
H63	Ayşe AB'ye Giriyor	
H64	Türkiye, Asya'ya Köprü	13.11.2002
H65	Erdoğan, Berlusconi'den Destek Sözü Aldı Sizin İçin Başbakan Dostlarımı Arayacağım	14.11.2002
H66	Ak Muhalefet	16.11.2002
H67	Üçlü Paket Tartışması	22.11.2002
H68	Nebahat Albayrak: Her Şey Akp'ye Bağlı	24.11.2002
H69	Tarih İçin Tarih Değil 'tarih' Verin	26.11.2002
H70	AB'ye De Niyet Mektubu	27.11.2002
H71	Erdoğan'a 4 Soru	27.11.2002
H72	Erdoğan: Tarih Versinler Kıbrıs'ı Çözeriz	27.11.2002
H73	Kenar Mahalle Olmak İstemeyiz	28.11.2002
H74	Erdoğan'dan AB Yorumları	29.11.2002
H75	Kopenhag'da İbre 'koşullu 2004'ten Yana	29.11.2002
H76	Haksızlık Olmuyor Mu Sayın Verheugen?	29.11.2002
H77	Türkiye, AB'ye Toplam 38 Milyar Euroya Mal Olacak	30.11.2002
H78	AB Umudu Bitmez	01.12.2002
H79	Kopenhag'a 11 Gün Kala AB Ülkeleri Ne Diyor?	01.12.2002
H80	En Kritik Soru	04.12.2002

H81	Storkow Şatosu'ndaki Zirvede Bir Türk	04.12.2002
H82	Kopenhag'a 7 Gün Kala Rüzgâr Lehimize Esiyor	05.12.2002
H83	Artık AB'den De İleriyiz	06.12.2002
H84	Bülent Ecevit: AB Üyeliği Türkiye'nin Hakkı	06.12.2002
H85	İşkence Vahşeti Bitecek herkes Bunu Böyle Bilsin	06.12.2002
H86	Moralimizi Bozmadık	07.12.2002
H87	AB Yol Haritası Hazır Hedef 2003 Selanik Zirvesi	08.12.2002
H88	Kopenhag Protestosuna Baykal Da Katıldı	10.12.2002
H89	Erdoğan Resti Çekti	10.12.2002
H90	Başbakan Gül'den AB'ye Mesaj: En Geç Tarih 2003 Olur	11.12.2002
H91	Avrupa'nın Tarihi 2004	13.12.2002
H92	Kesin Tarih Alırız Dedi Ama	13.12.2002
H93	2010'da Avrupa'dayız	14.12.2002
H94	Bardağın Dolu Tarafı Da Var	14.12.2002
H95	Avrupa'ya Yeni Bir Ray Döşendi	15.12.2002
H96	Akp Lideri Erdoğan'dan Tek Kelimelik 2004 Yorumu: Elhamdülillah	15.12.2002
H97	AB Yolculuğu Aynen Sürececek	16.12.2002